

Ta'lim jarayonida loyiha ishlaridan foydalanish orqali talabalarning ijodiy salohiyatini oshirish

Madina Komiljonova Xoliqova
BXU

Annotatsiya: Ushbu maqola ta'lim jarayonida loyiha ishlaridan foydalanish orqali talabalarning ijodiy salohiyatini oshirish masalalariga bag'ishlangan. Maqolada loyiha ishlarining turli shakllari - ilmiy-tadqiqot, amaliy, ijtimoiy va ijodiy loyihalarning talabalar ijodiy salohiyatiga ta'siri o'rganilgan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, loyiha ishlari talabalarning nafaqat bilim va ko'nikmalarini oshiradi, balki ularning ijodkorlik faoliyatini, mustaqil izlanish qobiliyatini, eksperimental fikrlashini va innovatsion g'oyalar yaratish malakasini ham rivojlantiradi. Loyiha ishlari talabalarning shaxsiy va professional rivojlanishida, ularning kelajakdagi ijodiy faoliyatga tayyorgarligida muhim rol o'ynashi isbotlangan.

Kalit so'zlar: loyiha ishlari, ijodiy salohiyat, ijodkorlik faoliyati, innovatsion yondashuv, ta'lim jarayoni, mustaqil izlanish, eksperimental fikrlash, noan'anaviy yechimlar, ilmiy-tadqiqot loyihalari, pedagogik texnologiya, shaxsiy rivojlanish, intellektual salohiyat, ijodiy muhit

Enhancing students' creative potential through the use of project work in the educational process

Madina Komiljonovna Kholikova
BSU

Abstract: This article is devoted to the issues of enhancing students' creative potential through the use of project work in the educational process. The modern educational paradigm prioritizes the development of students' creative abilities and the realization of their intellectual potential. Research results show that project work not only enhances students' knowledge and skills but also develops their creative activity, independent search ability, experimental thinking, and the skill of creating innovative ideas. The important role of project work in students' personal and professional development and their readiness for future creative activities has been proven.

Keywords: project work, creative potential, creative activity, innovative approach, educational process, independent search, experimental thinking, non-traditional solutions, research projects, pedagogical technology, personal development, intellectual potential, creative environment

Kirish. XXI asr - ijodkorlik va innovatsiyalar asri hisoblanadi. Zamonaviy jamiyat rivojlanishi, iqtisodiyotning barqaror o'sishi va texnologik taraqqiyot ko'p jihatdan ijodiy fikrlay oladigan, yangicha yechimlar topa oladigan va o'z salohiyatini to'liq ro'yobga chiqara oladigan kadrlar bilan bog'liqdir. Shu munosabat bilan ta'lim tizimining asosiy vazifalaridan biri talabalarning ijodiy salohiyatini shakllantirish va rivojlantirishdan iboratdir.

Ijodiy salohiyat - bu shaxsning ichki imkoniyatlari, qobiliyatlari va resurslari majmui bo'lib, u yangi, original va qiymatli mahsulotlar, g'oyalar yoki yechimlar yaratish imkonini beradi. Ijodiy salohiyat nafaqat san'at va madaniyat sohasida, balki fan, texnika, iqtisodiyot, ta'lim va hayotning barcha jabhalarida muhim ahamiyatga ega.

Loyiha ishlari - bu talabalarning ijodiy salohiyatini oshirishning eng samarali vositalaridan biridir. Loyiha ustida ishlash jarayonida talabalar mustaqil ravishda muammolarni aniqlaydilar, tadqiqot olib boradilar, turli yechimlarni taqqoslaydilar, eksperimentlar o'tkazadilar va o'zlarining noyob mahsulotlarini yaratadilar. Bu jarayon talabalarning ijodiy fikrlashini, tasavvur qobiliyatini, innovatsion yondashuvlarini va intellektual salohiyatini to'liq ishga tushiradi.

O'zbekiston Respublikasida ta'lim sohasini isloh qilish, xususan, "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun va "Oliy ta'lim to'g'risida"gi Qonun, shuningdek, Prezidentimizning ta'lim sifatini yaxshilashga qaratilgan farmonlari ham talabalarning ijodiy salohiyatini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratishni talab qiladi. Ta'lim jarayonida loyiha ishlaridan keng foydalanish bu vazifani hal qilishning dolzarb yo'nalishlaridan biridir.

Ijodiy salohiyat: tushuncha, tarkibi va xususiyatlari

Ijodiy salohiyatning mohiyati

Ijodiy salohiyat (kreativ potensial) - bu shaxsning ijodiy faoliyatga qobiliyati, uning ichki imkoniyatlari va resurslarining yig'indisidir. Bu tushuncha bir nechta komponentlarni o'z ichiga oladi:

Kognitiv komponent:

- Intellektual qobiliyatlar (tahlil, sintez, umumlashtirish);
- Tasavvur va fantaziya;
- Divergent fikrlash (bir muammoga ko'plab yechimlar topish);
- Assotsiativ fikrlash;
- Intuitsiya va sezgi.

Shaxsiy komponent:

- Qiziquvchanlik va bilishga intilish;
- Mustaqillik va ishonch;
- Tavakkalchilikka tayyorlik;
- Qat'iyatlilik va maqsadga intilish;

- Yangilikka ochiqlik;
- Moslashuvchanlik.

Faoliyat komponenti:

- Ijodiy fikrlash ko'nikmalari;
- Muammolarni hal qilish malakasi;
- Eksperimental yondashuv;
- Yangi mahsulot yaratish qobiliyati;
- Loyihalashtirish va amalga oshirish ko'nikmalari.

Motivatsion komponent:

- Ichki motivatsiya (ijodga qiziqish);
- Maqsadga yo'naltirilganlik;
- O'z-o'zini rivojlantirishga intilish;
- Yutuqqa erishish motivi.

Ijodiy salohiyatning rivojlanish omillari

Talabalarning ijodiy salohiyati quyidagi omillar ta'sirida rivojlanadi:

Biologik omillar:

- Tug'ma qobiliyatlar va iste'dodlar;
- Psixofiziologik xususiyatlar;
- Miyaning funktsional imkoniyatlari;
- Genetik moyillik.

Ijtimoiy-psixologik omillar:

- Oila muhiti va tarbiya;
- Ta'lim tizimi va uning sifati;
- Ijtimoiy muhit va madaniy sharoitlar;
- O'qituvchi va ustozlarning ta'siri;
- Do'stlar va tengdoshlar muhiti.

Pedagogik omillar:

- Ta'lim mazmuni va dasturlari;
- Ta'lim metodlari va texnologiyalari;
- O'quv faoliyatining tashkili;
- Ijodiy muhit va sharoitlar;
- Motivatsiya va rag'batlantirish tizimi.

Talabalar ijodiy salohiyatining xususiyatlari

Talabalarning ijodiy salohiyati bir qator o'ziga xos xususiyatlarga ega:

1. Individual xarakter - har bir talabaning ijodiy salohiyati noyob va shaxsiy xususiyatga ega;
2. Rivojlanuvchi xarakter - ijodiy salohiyat statik emas, balki doimiy rivojlanib boruvchi hodisa;

3. Ko'p qirralilik - ijodiy salohiyat turli yo'nalishlarda (fan, san'at, texnika va h.k.) namoyon bo'lishi mumkin;

4. Kontekstuallik - ijodiy salohiyat ma'lum sharoitlarda yaxshiroq namoyon bo'ladi;

5. Yashirin xarakter - ijodiy salohiyatning ko'p qismi yashirin holatda bo'lishi mumkin va uni ochish maxsus sharoitlar talab qiladi.

Loyiha ishlarining turlari va ularning ijodiy salohiyatni rivojlantirishdagi o'rni

Ta'lim jarayonida turli xil loyiha ishlari qo'llaniladi. Har bir tur o'zining xususiyatlari va ijodiy salohiyatni rivojlantirishdagi imkoniyatlari bilan ajralib turadi.

1. Ilmiy-tadqiqot loyihalari

Ilmiy-tadqiqot loyihalari talabalarni ilmiy izlanish metodologiyasi bilan tanishtiradi va ularning intellektual-ijodiy qobiliyatlarini rivojlantiradi.

Xususiyatlari:

- Muayyan ilmiy muammoni o'rganishga qaratilganlik;
- Ilmiy metodologiya va usullardan foydalanish;
- Nazariy va eksperimental tadqiqotlar o'tkazish;
- Yangi bilimlar va xulosalar olish;
- Ilmiy maqola yoki dissertatsiya tayyorlash.

Ijodiy salohiyatni rivojlantirish imkoniyatlari:

- Ilmiy fikrlashni shakllantirish;
- Muammoni aniqlash va uning yechimini izlash qobiliyati;
- Gipotezalar qo'yish va ularni tekshirish;
- Ma'lumotlarni tahlil qilish va yangi xulosalar chiqarish;
- Ilmiy yangilik yaratish ko'nikmalari.

Misol loyihalar:

- "Zamonaviy pedagogik texnologiyalarning ta'lim samaradorligiga ta'siri";
- "Sun'iy intellekt texnologiyalarini tibbiyotda qo'llash istiqbollari";
- "Ekologik toza energiya manbalari va ularning samaradorligi";
- "Yoshlar ongida milliy qadriyatlar shakllanishi muammolari".

2. Amaliy loyihalar

Amaliy loyihalar aniq amaliy natija - mahsulot, xizmat yoki yechim - yaratishga qaratilgan.

Xususiyatlari:

- Real muammoni hal qilishga yo'naltirilganlik;
- Aniq amaliy mahsulot yaratish;
- Foydalanuvchilar ehtiyojlarini hisobga olish;
- Texnologik va texnik yechimlar qo'llash;
- Iqtisodiy samaradorlikni hisobga olish.

Ijodiy salohiyatni rivojlantirish imkoniyatlari:

- Innovatsion yechimlar topish;
- Dizayn va estetik fikrlash;
- Texnik ijodkorlik;
- Muammoga kompleks yondashuv;
- Prototip va model yaratish ko'nikmalari.

Misol loyihalar:

- "Talabalar uchun o'quv rejalashtirish mobil ilovasi";
- "Qishloq xo'jaligida suv tejovchi sug'orish tizimi";
- "Nogironlar uchun qulay transport vositasi loyihasi";
- "Ekologik toza qadoqlash materiallari ishlab chiqish".

3. Ijtimoiy loyihalar

Ijtimoiy loyihalar jamiyat yoki muayyan ijtimoiy guruh muammolarini hal qilishga qaratilgan.

Xususiyatlari:

- Ijtimoiy ahamiyatga ega muammolarni hal qilish;
- Ko'plab odamlarning hayotiga ijobiy ta'sir ko'rsatish;
- Jamoat bilan ishlash va hamkorlik;
- Volontyorlik va fuqarolik faolligi;
- Ijtimoiy mas'uliyat hissi.

Ijodiy salohiyatni rivojlantirish imkoniyatlari:

- Ijtimoiy innovatsiyalar yaratish;
- Turli guruhlar ehtiyojlarini tushunish va ularga yechim topish;
- Tashkilotchilik va liderlik qobiliyatlari;
- Ijtimoiy kommunikatsiya va hamkorlik;
- Ijtimoiy o'zgarishlarga ta'sir ko'rsatish.

Misol loyihalar:

- "Mahalla nogironlar uchun yordam markazi";
- "Yoshlar o'rtasida sog'lom turmush tarzi targ'iboti";
- "Keksalar uchun raqamli savodxonlik kurslari";
- "Ekologik ong shakllantirish kampaniyasi".

4. Ijodiy loyihalar

Ijodiy loyihalar to'g'ridan-to'g'ri san'at, madaniyat va estetik faoliyat bilan bog'liq.

Xususiyatlari:

- San'at asarlari yoki madaniy mahsulotlar yaratish;
- Estetik va badiiy qiymatga ega bo'lish;
- Hissiy ta'sir va emotsional ifoda;
- Noyob va original bo'lish;
- Ijodiy erkinlik va eksperiment.

Ijodiy salohiyatni rivojlantirish imkoniyatlari:

- Badiiy tasavvur va fantaziya;
- Estetik his va didning rivojlanishi;
- Emotsional intellekt;
- O‘z-o‘zini ifoda etish;
- Turli san’at turlarini bilish va qo‘llash.

Misol loyihalar:

- “Zamonaviy yoshlar madaniyatini aks ettiruvchi ko‘rgazma”;
- “O‘zbek xalq ertaklariga asoslangan multimedia loyihasi”;
- “Universitet tarixi haqida hujjatli film”;
- “Talabalar ijodiy festivalini tashkil etish”.

5. Interdissiplinar loyihalar

Interdissiplinar loyihalar bir nechta fanlar yoki sohalarni birlashtiradi va kompleks yondashuvni talab qiladi.

Xususiyatlari:

- Turli fanlar va sohalar bilimlarini integratsiyalash;
- Murakkab, ko‘p qirrali muammolarni hal qilish;
- Turli soha mutaxassisleri bilan hamkorlik;
- Tizimli va holistik fikrlash;
- Keng doiradagi bilim va ko‘nikmalar.

Ijodiy salohiyatni rivojlantirish imkoniyatlari:

- Fanlararo bog‘lanishlarni ko‘rish;
- Kompleks va tizimli fikrlash;
- Turli sohalardagi bilimlarni sintez qilish;
- Noan’anaviy yechimlar topish;
- Keng qamrovli innovatsiyalar yaratish.

Misol loyihalar:

- “Aqlli shahar konsepsiyasi: arxitektura, IT va ekologiya”;
- “Tibbiyot va sun’iy intellekt: diagnostika tizimi”;
- “Iqtisodiyot va psixologiya: iste’molchi xulqi tahlili”;
- “Tarix, adabiyot va multimedia: interaktiv muzey”.

Loyiha ishlari orqali ijodiy salohiyatni oshirish metodikasi

Loyiha ishlari orqali talabalarning ijodiy salohiyatini samarali oshirish uchun maxsus metodika va tizimli yondashuv zarur.

1-bosqich: Diagnostika va rejalashtirish

Birinci bosqichda talabalarning hozirgi ijodiy salohiyat darajasini aniqlash va loyiha ishlarini rejalashtirish amalga oshiriladi.

Diagnostika usullari:

- Kreativlik testlari (Torrens testi, Gilford testlari);

- Ijodiy topshiriqlar va vazifalar;
- Portfolio tahlili;
- Kuzatish va suhbat;
- O‘z-o‘zini baholash anketalari.

Rejalashtirish:

- O‘quv dasturi bilan muvofiqlashtirish;
- Loyihalar mavzulari va turlari repertuarini aniqlash;
- Vaqt jadvali va resurslarni rejalashtirish;
- Baholash mezonlarini ishlab chiqish;
- Pedagogik qo‘llab-quvvatlash choralarini belgilash.

2-bosqich: Motivatsiya va qiziqish uyg‘otish

Talabalarining loyiha ishlariga ichki motivatsiyasini shakllantrish muhim ahamiyatga ega.

Motivatsiya usullari:

- Qiziqarli va dolzarb mavzularni taklif etish;
- Amaliy ahamiyat va foydalilikni ko‘rsatish;
- Muvaffaqiyatli loyihalar namunalarini taqdim etish;
- Tanlash erkinligini berish;
- Shaxsiy qiziqishlar va iste’dodlarga moslash;
- Taniqli mutaxassislar va professionallarni jalb etish.

Ijodiy muhit yaratish:

- Psixologik xavfsizlik va qo‘llab-quvvatlash;
- Eksperiment va xato qilish huquqi;
- Ochiqlik va g‘oyalar almashinuvi;
- Hamkorlik va hamjihatlik;
- Yangilikka ijobiy munosabat.

3-bosqich: Loyiha mavzusini tanlash va g‘oya ishlab chiqish

Bu bosqichda talabalar loyiha mavzusini tanlab, dastlabki g‘oyalarini shakllantiradilar.

Mavzu tanlash tamoyillari:

- Talabaning shaxsiy qiziqishlariga muvofiqlik;
- Amaliy ahamiyatga egalik;
- Ijodiy yondashuv imkoniyati;
- Mavjud resurslar bilan ta’minlanganlik;
- Muammoning dolzarbligi va yangiligi;
- Talaba qobiliyatlari darajasiga moslik.

G‘oya generatsiyasi texnikalari:

Brainstorming (fikrlar hujumi): Barcha g'oyalarni tanqidsiz yozib olish, so'ngra eng yaxshilarini tanlash. Bu texnika divergent fikrlashni rivojlantiradi va ko'plab g'oyalar yaratishga yordam beradi.

Mind Mapping (aqliy xarita): Markaziy g'oyadan boshlab, unga bog'liq barcha fikrlar va assotsiatsiyalarni vizual ravishda tarmoqlantrish. Bu usul assotsiativ fikrlash va g'oyalar orasida bog'lanishlar topishga yordam beradi.

SCAMPER texnikasi: Mavjud g'oyalarni o'zgartirish va yangi g'oyalar yaratish uchun yetti savol:

- S (Substitute) - Nimani almashtirish?
- C (Combine) - Nimani birlashtirish?
- A (Adapt) - Nimani moslashtirish?
- M (Modify) - Nimani o'zgartirish?
- P (Put to other uses) - Boshqa yo'nalishda ishlatish?
- E (Eliminate) - Nimani olib tashlash?
- R (Reverse) - Nimani teskari qilish?

"Nega?" texnikasi: Muammoning ildiziga yetish uchun 5 marta "Nega?" deb so'rash. Bu texnika muammoning chuqur mohiyatini tushunishga yordam beradi.

4-bosqich: Loyiha rejasini ishlab chiqish

Batafsil loyiha rejasi ijodiy jarayonni tizimlashtiradi va maqsadga yetishni osonlashtiradi.

Reja tarkibi:

- Loyihaning maqsad va vazifalari;
- Tadqiqot metodologiyasi;
- Ish bosqichlari va vaqt jadvali;
- Zarur resurslar va materiallar;
- Kutilayotgan natijalar va mahsulot;
- Baholash mezonlari;
- Mumkin bo'lgan xavf-xatarlar va ularni bartaraf etish yo'llari.

Ijodiy rejalashtirish: Reja qattiq doirada emas, balki moslashuvchan bo'lishi kerak. Loyiha jarayonida yangi g'oyalar paydo bo'lishi va yo'nalish o'zgarishi mumkin. Bu normal va hatto ijobiy hodisa, chunki ijodiy jarayon doimo harakatda bo'ladi.

5-bosqich: Loyihani amalga oshirish

Bu eng muhim va eng ijodiy bosqich bo'lib, talabalarning ijodiy salohiyati to'liq namoyon bo'ladi.

Tadqiqot va ma'lumot to'plash: Talabalar turli manbalardan ma'lumot to'playdilar, tadqiqotlar o'tkazadilar, ekspertlar bilan suhbatlashadilar, kuzatishlar olib boradilar. Bu jarayonda:

- Tanqidiy fikrlash rivojlanadi;

- Tahlil va sintez qobiliyati kuchayadi;
- Ma'lumotlarni baholash malakasi shakllanadi;
- Yangi bilimlar va ko'nikmalar o'zlashtiriladi.

Eksperiment va sinov: Talabalar turli yechimlarni sinab ko'rishlari, prototiplar yaratishlari va ularni sinovshlari mumkin. Eksperimental yondashuv ijodiy salohiyatni oshirishning eng samarali yo'llaridan biridir, chunki:

- Xato qilish va undan o'rganish imkoniyati;
- Turli variantlarni taqqoslash;
- Eng yaxshi yechimni topish;
- Amaliy tajriba orttirish;
- Risk qabul qilish qobiliyatini rivojlantirish.

Ijodiy masalalar hal qilish: Loyiha jarayonida ko'plab kutilmagan muammolar va qiyinchiliklar paydo bo'ladi. Bu vaziyatlar ijodiy salohiyatni sinash va rivojlantirish uchun ajoyib imkoniyat:

- Noan'anaviy yechimlar topish;
- Moslashuvchanlik va tezkorlik;
- Resurslar bilan samarali ishlash;
- Muammoga turli tomonlardan yondashish;
- Innovatsion fikrlash.

Hamkorlik va muloqot: Loyiha ustida ishlash jarayonida talabalar o'qituvchilar, mutaxassislar, boshqa talabalar bilan hamkorlik qiladilar. Bu:

- Kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantiradi;
- G'oyalar almashinuvini ta'minlaydi;
- Turli nuqtai nazarlarni o'rganish imkonini beradi;
- Ijtimoiy ijodkorlikni shakllantiradi;
- Jamoa bo'lib ijod qilish tajribasini beradi.

6-bosqich: Loyiha mahsulotini yaratish va takomillashtirish

Loyihaning asosiy natijasi - yaratilgan mahsulot, ish yoki yechim.

Mahsulot shakllari:

- Ilmiy maqola yoki dissertatsiya;
- Amaliy mahsulot (dastur, qurilma, model);
- Taqdimot yoki video material;
- Ko'rgazma yoki namoyish;
- Hisobot yoki tavsiyalar majmuasi;
- San'at asari yoki ijodiy mahsulot.

Takomillashtirish jarayoni: Dastlabki variant tayyorlangandan keyin, uni takomillashtirish bosqichi boshlanadi:

- Tanqidiy baholash va tahlil;
- Kamchiliklar va kamzorliklarni aniqlash;

- Yaxshilash yo'llarini izlash;
- Qayta ishlash va optimallashtirish;
- Estetik va funktsional tomonlarni yaxshilash.

7-bosqich: Taqdimot va himoya

Loyiha natijalarini taqdim etish va himoya qilish ijodiy salohiyatning muhim ko'rinishidir.

Taqdimot tayyorlash:

- Aniq va ravshan tuzilma;
- Vizual va multimedia materiallar;
- Asosiy g'oyalarni ta'kidlash;
- Qiziqarli va ta'sirchan uslub;
- Savollar va munozaralarga tayyorgarlik.

Himoya jarayoni:

- O'z g'oyalarini himoya qilish va asoslash;
- Tanqidiy savollarga javob berish;
- O'z nuqtai nazarini isbotlash;
- Dialogda ishtirok etish;
- Konstruktiv fikr-mulohazalarni qabul qilish.

8-bosqich: Refleksiya va umumlashtirish

Loyiha tugagandan so'ng refleksiya bosqichi muhim ahamiyatga ega.

Refleksiya savollari:

- Nima muvaffaqiyatli amalga oshirildi?
- Qanday qiyinchiliklar yuzaga keldi va ular qanday hal qilindi?
- Qanday yangi bilim va ko'nikmalar olindi?
- Ijodiy jarayonda nimalar eng qiziqarli va foydali bo'ldi?
- Kelajakda nimani o'zgartirish kerak?
- Qanday xulosa va saboqlar olindi?

O'z-o'zini baholash: Talaba o'z ijodiy faoliyatini baholaydi:

- Ijodiy salohiyatning qaysi tomonlari rivojlandi?
- Qanday yangi qobiliyatlar kashf etildi?
- Nima ustida yana ishlash kerak?
- Kelajakdagi maqsadlar qanday?

Loyiha ishlarida o'qituvchining roli

O'qituvchi loyiha ishlarida talabalarning ijodiy salohiyatini oshirishda maxsus rol o'ynaydi.

O'qituvchining asosiy vazifalari

1. Ilhomlantiruvchi va motivator O'qituvchi talabalarni ijodiy faoliyatga ilhomlantirishi, ularning qiziqishini uyg'otishi va ishonchini mustahkamlashi kerak. Bu quyidagilar orqali amalga oshiriladi:

- Muvaffaqiyatli loyihalar namunalarini ko'rsatish;
- Talabalarning g'oyalariga ijobiy munosabat bildirish;
- Har bir talabaning noyobligini e'tirof etish;
- Ijodiy sa'y-harakatlarni qadrlash va taqdirlash.

2. Yo'l boshchi va maslahatchi O'qituvchi talabalarni to'g'ri yo'nalishga yo'naltiruvchi, lekin tayyor yechimlar bermaydigan maslahatchi:

- Savollar orqali fikrlashga undash;
- Zarur bo'lganda yo'l ko'rsatish;
- Xatolar ustida ishlashga yordam berish;
- Yangi istiqbollar va imkoniyatlarni ko'rsatish;
- Zarur resurslar va manbalarni tavsiya etish.

3. Ijodiy muhit yaratuvchi O'qituvchi ijodkorlik uchun qulay psixologik va pedagogik muhit yaratadi:

- Xavfsizlik va ishonch hissini ta'minlash;
- Eksperiment va risk qilish imkoniyati berish;
- Xatolarni tabiiy jarayon sifatida qabul qilish;
- Tanqid o'rniga konstruktiv fikr-mulohaza berish;
- Ochiqlik va g'oyalar almashinuvini rag'batlantirish.

4. Baholovchi va tahlilchi O'qituvchi loyiha natijalarini professional baholaydi va tahlil qiladi:

- Ko'p mezonli baholash tizimidan foydalanish;
- Nafaqat natijani, balki jarayonni ham baholash;
- Har bir talabaning individual rivojlanishini hisobga olish;
- Konstruktiv qaytaloqa (feedback) berish;
- Kelajakda rivojlanish yo'nalishlarini ko'rsatish.

5. O'rgatuvchi va rivojlantiruvchi O'qituvchi talabalarni ijodiy texnika va usullar bilan tanishtiradi:

- Kreativ fikrlash usullarini o'rgatish;
- Loyihalashtirish metodologiyasini tushuntirish;
- Tadqiqot usullarini ko'rsatish;
- Zamonaviy vositalar va texnologiyalardan foydalanishga o'rgatish;
- Hamkorlik va jamoa ishlash ko'nikmalarini rivojlantirish.

O'qituvchi qilmasligi kerak narsalar

- Talabalarning g'oyalarini rad etish yoki kamsitish;
- Tayyor yechimlar va javoblar berish;
- Haddan tashqari nazorat va ko'rsatma berish;
- Faqat standart va an'anaviy yondashuvlarni talab qilish;
- Xatolarga salbiy munosabat bildirish;
- Barcha talabalarni bir xil qolipga solmoq;

- Faqat natijani baholash, jarayonni e'tiborsiz qoldirish.

Ijodiy salohiyatni baholash mezonlari va usullari

Talabalarning ijodiy salohiyatini to'g'ri baholash ularning keyingi rivojlanishi uchun muhim ahamiyatga ega.

Baholash mezonlari

1. G'oyaning originalligi va yangiligi (25 ball)

- G'oyaning noyoblighi va takrorlanmasligi;
- An'anaviy yechimlardan farq qilishi;
- Innovatsion yondashuv mavjudligi;
- Kutilmagan va nostandart fikrlash.

2. Ijodiy fikrlash darajasi (20 ball)

- Muammoga kreativ yondashuv;
- Turli variantlarni ko'rib chiqish qobiliyati;
- Assotsiativ va divergent fikrlash;
- Noan'anaviy bog'lanishlar o'rnatish.

3. Amalga oshirish sifati (20 ball)

- Loyiha mahsulotining sifati;
- Texnik va estetik jihatdan mukammalligi;
- Funksionallik va foydalanish qulayligi;
- Taqdimotning professional darajasi.

4. Mustaqillik va faollik (15 ball)

- Mustaqil tadqiqot olib borish;
- O'z tashabbusi bilan harakat qilish;
- Qiyinchiliklarga qarshi turish;
- Doimiy takomillashtirish intilishi.

5. Amaliy ahamiyat va foydalilik (10 ball)

- Loyiha real foydaliligi;
- Muammoni hal qilish samaradorligi;
- Qo'llanish sohasining kengligi;
- Ijtimoiy yoki iqtisodiy ta'sir.

6. Hamkorlik va kommunikatsiya (10 ball)

- Jamoa a'zolari bilan muloqot;
- G'oyalar almashinuvi va hamkorlik;
- Boshqalar bilan birgalikda ishlash qobiliyati;
- Konstruktiv munozaralarda ishtirok.

Baholash usullari

Portfolio metodi: Talabanning butun loyiha jarayoni davomidagi barcha materiallarini to'plash va tahlil qilish:

- Dastlabki g'oyalar va eskizlar;

- Tadqiqot natijalari va ma'lumotlar;
- Prototiplar va sinovlar;
- Yakuniy mahsulot;
- Refleksiv yozuvlar va xulosalar.

Kuzatish metodi: O'qituvchi loyiha jarayonini doimiy kuzatib boradi va talabaning ijodiy faoliyatini baholaydi:

- Ishlash jarayonidagi faollik;
- Muammolarga yondashish uslubi;
- Ijodiy eksperimentlar;
- Hamkorlik va muloqot.

O'z-o'zini baholash: Talaba o'z ijodiy faoliyatini mustaqil baholaydi va tahlil qiladi. Bu refleksiv fikrlashni rivojlantiradi.

Guruh baholash: Guruh a'zolari bir-birlarining hissasini va ijodiy qo'shimchasini baholaydilar.

Ekspert baholash: Tashqi ekspertlar (boshqa o'qituvchilar, sohaning mutaxassisarlari) loyihani baholaydilar va fikr-mulohazalarini bildiradilar.

Ijodiy salohiyatni oshirishning pedagogik sharoitlari

Talabalarning ijodiy salohiyatini samarali oshirish uchun maxsus pedagogik sharoitlar zarur.

1. Psixologik sharoitlar

Xavfsizlik va ishonch:

- Xatolarga yo'l qo'yish qo'rquvini bartaraf etish;
- Har qanday g'oyani hurmat bilan qabul qilish;
- Tanqid o'rniga qo'llab-quvvatlash;
- Talabalar o'rtasida o'zaro ishonch.

Motivatsiya va qiziqish:

- Ichki motivatsiyani rag'batlantirish;
- Muvaffaqiyatni e'tirof etish va taqdirlash;
- Shaxsiy yutuqlarni qadrash;
- Ijodiy sa'y-harakatlarni rag'batlantirish.

Ochiqlik va erkinlik:

- Fikr va g'oyalarni erkin ifodalash imkoniyati;
- Tanlash va qaror qabul qilish erkinligi;
- Turli nuqtai nazarlarni qabul qilish;
- Individuallikni hurmat qilish.

2. Pedagogik sharoitlar

Talaba markazli yondashuv:

- Talabaning qiziqishlari va ehtiyojlariga e'tibor;
- Individual yondashuv va differensiatsiya;

- Talabaniing faol sub'ekti sifatida ishtirok etishi;
- O'z ta'limiga mas'uliyat hissi.

Muammoli va izlanishga yo'naltirilgan ta'lim:

- Real va qiziqarli muammolar;
- Izlanish va tadqiqot imkoniyati;
- Turli yechimlarni sinab ko'rish;
- Eksperimental yondashuv.

Interdissiplinar yondashuv:

- Turli fanlar bilimlarini birlashtirish;
- Kompleks va tizimli fikrlash;
- Fanlararo bog'lanishlarni ko'rsatish;
- Keng qamrovli bilim va ko'nikmalar.

Zamonaviy texnologiyalar:

- Raqamli vositalar va platformalar;
- Internet va axborot resurslari;
- Multimedia va vizualizatsiya vositalari;
- Virtual laboratoriyalar va simulyatorlar.

3. Tashkiliy sharoitlar

Vaqt va resurslar:

- Loyiha ishlari uchun yetarli vaqt;
- Zarur materiallar va jihozlar;
- Kutubxona va axborot resurslari;
- Moliyaviy qo'llab-quvvatlash.

Ijodiy makon:

- Erkin ishlash uchun qulay joylar;
- Hamkorlik va muloqot imkoniyati;
- Estetik va ilhomlantiruvchi muhit;
- Zamonaviy jihozlar va texnologiyalar.

Hamkorlik va tarmoq:

- Boshqa ta'lim muassasalari bilan aloqa;
- Ishlab chiqarish va biznes bilan hamkorlik;
- Ilmiy va ijodiy jamoalar bilan bog'lanish;
- Xalqaro loyihalar va almashuvlar.

Xulosa

Ta'lim jarayonida loyiha ishlaridan foydalanish talabalarning ijodiy salohiyatini oshirishning samarali va keng imkoniyatlarga ega usuli hisoblanadi. Loyiha ishlari talabalarning intellektual, shaxsiy va ijodiy rivojlanishiga kompleks ta'sir ko'rsatadi, ularning mustaqil fikrlash, innovatsion yondashuv, muammolarni kreativ hal qilish va yangi mahsulotlar yaratish qobiliyatlarini shakllantiradi.

Turli turdagi loyiha ishlari - ilmiy-tadqiqot, amaliy, ijtimoiy, ijodiy va interdissiplinar loyihalar - talabalarning ijodiy salohiyatining turli tomonlarini rivojlantirish imkonini beradi. Har bir loyiha talaba uchun noyob ijodiy tajriba bo'lib, uning yashirin qobiliyatlarini ochish va rivojlantirish imkoniyatini taqdim etadi.

Loyiha ishlari orqali ijodiy salohiyatni oshirish samaradorligi quyidagi omillarga bog'liq:

- To'g'ri tashkil etilgan pedagogik jarayon;
- Ijodiy muhit va qulay sharoitlar;
- O'qituvchining professional rahbarlik va qo'llab-quvvatlashi;
- Talabalarning ichki motivatsiyasi va faolligi;
- Zamonaviy vositalar va texnologiyalardan foydalanish;
- Muntazam refleksiya va takomillashtirish.

O'zbekiston Respublikasining ta'lim tizimida loyiha ishlarini keng joriy etish va talabalarning ijodiy salohiyatini rivojlantirishga alohida e'tibor berish nafaqat individual talabalarning shaxsiy va professional rivojlanishiga, balki butun jamiyatning innovatsion salohiyatini oshirishga ham xizmat qiladi. Ijodiy fikrlay oladigan, yangicha yechimlar topa oladigan va innovatsion loyihalar amalga oshira oladigan mutaxassislar mamlakatimizning kelajagi va taraqqiyotining asosiy kuchi hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. - Toshkent, 2020.
2. O'zbekiston Respublikasining "Oliy ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. - Toshkent, 2020.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Ta'lim sifatini oshirish va ta'lim muassasalarini rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari to'g'risida"gi Farmoni. PF-5712-son, 2019 yil 29 aprel.
4. Azizxo'jayeva N.N. Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat. - Toshkent: TDPU, 2003. - 175 b.
5. Begimqulov U. Zamonaviy ta'lim texnologiyalari. - Toshkent: Fan va texnologiya, 2013. - 248 b.
6. Yo'ldoshev J.G'., Usmonov S.A. Kreativ pedagog. - Toshkent: Iqtisod-moliya, 2010. - 216 b.
7. Rashidov H.F., Boltaboyev M.X. Talabalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish. - Toshkent: O'qituvchi, 2008. - 192 b.
8. Sayidahmedov N.S. Yangi pedagogik texnologiyalar. - Toshkent: Moliya, 2003. - 172 b.
9. Xoliqova M.K. Loyiha asosida ta'limning nazariy-metodologik asoslari // Pedagogika jurnali. - 2024. - №2. - B. 45-52.

10. Gilford J.P. Kreativnost // Psikhologiya myshleniya. - Moskva: Progress, 1965. - S. 433-456.
11. Matyushkin A.M. Myshleniye, obucheniye, tvorchestvo. - Moskva: MPSI, 2003. - 720 s.
12. Ponomarev Ya.A. Psikhologiya tvorchestva. - Moskva: Nauka, 1976. - 304 s.
13. Polat Ye.S. Novyye pedagogicheskiye i informatsionnyye tekhnologii v sisteme obrazovaniya. - Moskva: Akademiya, 2002. - 272 s.
14. Torrens E.P. Pooshchreniye i razvitiye kreativnosti v shkole. - Moskva: Prosveshcheniye, 1974. - 192 s.
15. Amabile T.M. Creativity in Context: Update to the Social Psychology of Creativity. - Boulder: Westview Press, 1996. - 317 p.
16. Csikszentmihalyi M. Creativity: Flow and the Psychology of Discovery and Invention. - New York: Harper Collins, 1996. - 456 p.
17. Robinson K. Out of Our Minds: Learning to be Creative. - Oxford: Capstone, 2011. - 377 p.
18. Sternberg R.J., Lubart T.I. Defying the Crowd: Cultivating Creativity in a Culture of Conformity. - New York: Free Press, 1995. - 320 p.
19. Thomas J.W. A Review of Research on Project-Based Learning. - San Rafael: Autodesk Foundation, 2000. - 45 p.
20. <https://edu.uz> - O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi rasmiy veb-sayti.